

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 443

Gospodarka przestrzenna XXI wieku

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Dorota Pitulec
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-604-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
53-345 Wrocław, ul. Komandorska 118/120
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Hanna Adamiczka, Bartosz Adamiczka: Rozwój, odrzucenie, powrót – fazy interakcji miasto-rzeka w kontekście Wrocławia / Development, rejection, return – phases of city-river interaction in the context of Wrocław	11
Krystian Banet, Sylwia Rogala: Znaczenie współpracy miast i gmin w kreowaniu efektywnych systemów transportowych w odpowiedzi na zjawisko <i>urban sprawl</i> / Importance of cooperation between cities and communes in creating effective transportation systems as an answer to negative effects of urban sprawl	23
Maria Czarnecka: Wrocław, Elbląg, Legnica – różne sposoby odbudowy zabytkowych centrów / Wrocław, Elbląg, Legnica – different ways of revitalization of historical centres.....	33
Niki Derlukiewicz, Anna Mempel-Śnieżyk: Realizacja inwestycji w formie partnerstwa publiczno-prywatnego – aspekt teoretyczny / Implementation of investment in the form of public-private partnership – theoretical aspect.....	46
Adam Drobnia, Monika Janiszek, Klaudia Plac: Zielona gospodarka i zielona infrastruktura jako mechanizmy wzmacniania gospodarczo-środowiskowego wymiaru prężności miejskiej / Green economy and green infrastructure as mechanisms for strengthening of economic-environmental dimension of urban resilience	57
Dariusz Głuszczyk: Regionalny Fundusz Kapitałowy – ujęcie koncepcyjne / Regional Capital Fund – conceptual approach	70
Blanka Gosik, Maria Piech: Rola centrum handlowego w procesie gentryfikacji miast / The role of the shopping centre in the process of urban gentrification	79
Adam Sebastian Górski: Znaczenie partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji / Importance of social participation in a revitalisation process.....	89
Julia Jachowska: Społeczne skutki gentryfikacji – studium przypadku poznańskiego osiedla Jeżyce / Social consequences of gentrification – case study of Poznań settlement Jeżyce	94
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Budżet obywatelski w Polsce. Analiza porównawcza Łodzi i Poznania / Participatory budgeting in Poland. Comparative analysis of Łódź and Poznań	103

Beata Kisielewicz: Miejsce wojewódzkich zintegrowanych inwestycji terytorialnych w regionalnych programach operacyjnych 2014-2020 / Provincial Integrated Territorial Investment in Regional Operational Programmes 2014-2020.....	115
Andrzej Klasik, Jerzy Biniński: Terytorialny foresight strategiczny. Refleksja metodologiczna / Territorial strategic foresight. Methodological reflection.....	124
Natalia Konopinska: Oddziaływanie polityki spójności na rozwój obszarów górskich na przykładzie regionu Rhône-Alpes / Economic development of the Rhône-Alpes region as an example of implementation of cohesion policy in mountainous areas.....	138
Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Nierówności i rozwarstwienie społeczne jako dylematy społeczeństwa zdolnego do przetrwania / Inequality and social stratification as dilemmas of the society able to survive ...	152
Monika Musiał-Malago: Przeobrażenia w strefach podmiejskich dużych miast na tle procesów suburbanizacji / Changes in the suburban areas of large cities in view of suburbanization processes.....	164
Dorota Rynio: Rewitalizacja w procesie kształtowania zmian jakościowych funkcjonowania miasta / Revitalisation in a process of forming quality changes of city functioning.....	177
Przemysław Sekuła: Wpływ autostrad na rozwój lokalny – wyniki badań / Impact of highways on local development, research working paper.....	188
Piotr Serafin: Rozlewanie się miast na przykładzie Nowego Sącza w województwie małopolskim / Urban sprawl processes on the example of Nowy Sącz in Lesser Poland Voivodeship.....	204
Iga Solecka, Łukasz Dworniczak: Obywatele kształtują krajobraz miasta. Aspekty przestrzenne i funkcjonalne inicjatyw zgłaszanych w ramach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego 2013-2014 / Residents shape the landscape of the city. Spatial and functional aspects of initiatives proposed under Participatory Budget of Wrocław 2013-2014.....	220
Andrzej Sztando: Motywacja władz małych miast do planowania strategicznego w świetle terminów przyjęcia i okresów obowiązywania strategii rozwoju / Motivation of small towns authorities to strategic planning in the light of timing of adoption and validity of development strategies.....	232
Jarosław Świdziński, Natalia Karolina Świdzińska: Konsultacje społeczne jako narzędzie współpracy obywateli z samorządem gminnym na przykładzie Olsztyna / Public consultation as a tool of cooperation of citizens with local municipality on example of Olsztyn.....	245
Małgorzata Twardzik: Śródmiejskie galerie i ulice handlowe śląskich miast – konkurencja czy kooperacja? (przykład Katowic) / Shopping centers and	

shopping streets in Silesian cities – competition or cooperation? (example of Katowice)	268
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Inteligentne miasto katalizatorem rozwoju regionu? / Smart city – is it a catalyst for regional development?	282
Paula Zawisza: Projekt „Szlakiem wież widokowych pogranicza polsko-czeskiego” jako przykład ochrony zabytków w Jeleniej Górze / The “Szlakiem wież widokowych pogranicza polsko-czeskiego” project as an example of protection of historical monuments in Jelenia Góra	292

Wstęp

Przestrzeń jest współcześnie ważnym czynnikiem wzrostu i rozwoju społeczno-gospodarczego. Sposób jej zagospodarowania często przesądza o konkurencyjności miejsc i podmiotów. W związku z tym gospodarka przestrzenna na początku XXI wieku odgrywa istotną rolę w rozwoju miast i regionów.

W niniejszej publikacji zostały zaprezentowane różne podejścia do gospodarki przestrzennej w kontekście jej wpływu na rozwój współczesnych miast i regionów. Zebrano w niej wyniki badań i przemyśleń autorów zajmujących się aspektami gospodarki przestrzennej: ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi, prawnymi oraz środowiskowymi. Czytelnik znajdzie tu wiele informacji oraz studia przypadków dotyczące m.in.: rewitalizacji, odnowy i gentryfikacji obszarów zurbanizowanych, budowy zielonej gospodarki i zielonej infrastruktury, wdrażania koncepcji inteligentnych miast, relacji miasto-rzeka. Duży nacisk kładziony jest na zagospodarowanie przestrzeni miejskich na konkretnych przykładach, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji handlowej. Autorzy poruszają także problematykę suburbanizacji i rozlewania się miast oraz ich konsekwencji dla zagospodarowania przestrzennego, nawiązując m.in. do możliwości współpracy międzygminnej w tym zakresie. Kolejny wątek to polityka transportowa oraz wpływ infrastruktury na rozwój lokalny. W publikacji znajdziemy też wyniki badania nastawienia władz małych miast do planowania strategicznego. Autorzy prezentują również zagadnienia partycypacji społecznej i jej roli w kształtowaniu krajobrazu miejskiego, a także opracowania dotyczące: metodologii tworzenia terytorialnego foresightu strategicznego, aspektu teoretycznego partnerstwa publiczno-prywatnego, koncepcji powstawania regionalnych funduszy kapitałowych oraz mechanizmu zintegrowanych inwestycji terytorialnych. Nie zabrakło artykułów traktujących o polityce spójności i zmniejszaniu nierówności społecznych.

Redaktorzy mają nadzieję, że publikacja, zawierająca nawiązania do nowych koncepcji naukowych oraz liczne studia przypadków, okaże się interesująca. Być może będzie ona inspiracją do dalszych badań oraz zachęci do dyskusji osoby zajmujące się różnymi aspektami gospodarki przestrzennej.

Alicja Zakrzewska-Półtorak, Piotr Hajduga, Małgorzata Rogowska

Beata Kisielewicz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: beata.kisielewicz@ue.wroc.pl

**MIEJSCE WOJEWÓDZKICH
ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH
W REGIONALNYCH PROGRAMACH
OPERACYJNYCH 2014-2020**

**PROVINCIAL INTEGRATED
TERRITORIAL INVESTMENT
IN REGIONAL OPERATIONAL PROGRAMMES 2014-2020**

DOI: 10.15611/pn.2016.443.11

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie nowego narzędzia rozwoju terytorialnego, jakim są zintegrowane inwestycje terytorialne, oraz ich powiązań z regionalnymi programami operacyjnymi. W artykule porównano także wsparcie w ramach ZIT w poszczególnych województwach, opisano możliwe kierunki interwencji, jak również podjęto próbę określenia, jaką rolę mogą odegrać ZIT w rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych. Wykorzystano studia literaturowe, metodę opisową oraz analizę porównawczą.

Słowa kluczowe: zintegrowane inwestycje terytorialne, miejskie obszary funkcjonalne, regionalne programy operacyjne.

Summary: The aim of the article is to present a new development tool, which is Integrated Territorial Investment (ITI) and its linkages with Regional Operational Programmes. The article compares the support within the framework of the ITI by voivodeships, describes the possible ways of intervention, as well as an attempt to determine the role of ITI in the development of urban functional area.

Keywords: Integrated Territorial Investment, urban functional areas, Regional Operational Programmes.

1. Wstęp

Jednym z najważniejszych założeń polityki spójności Unii Europejskiej na lata 2014-2020 jest szerokie uwzględnienie w jej ramach wymiaru terytorialnego [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego..., s. 296]. Podejście terytorialne oznacza

odejście od postrzegania obszarów przez pryzmat granic administracyjnych na rzecz definiowania ich na podstawie potencjałów i barier rozwoju poszczególnych terytoriów (różnej wielkości). Jednym z instrumentów podejścia terytorialnego są zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT).

ZIT to zupełnie nowe narzędzie, które po raz pierwszy pojawiło się w przedstawionych przez Komisję Europejską aktach prawnych na nową perspektywę 2014-2020. Za pomocą tego instrumentu partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego (JST) miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie (miasto i samorzady znajdujące się w jego oddziaływaniu) mogą realizować wspólne przedsięwzięcia, łączące działania finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

W Polsce, w kontekście uruchomienia przez rząd prac nad krajową polityką miejską¹, ZIT stały się czymś więcej niż tylko jednym z mechanizmów systemu realizacji polityki spójności – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (MRR) zdecydowało się wykorzystać je do poprawy zarządzania w obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich. Miejski obszar funkcjonalny (MOF) jest układem osadniczym ciągłym przestrzennie, złożonym z odrębnych administracyjnie jednostek. Obejmuje zwarty obszar miejski oraz powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną. Administracyjnie obszary te mogą obejmować gminy miejskie, wiejskie i miejsko-wiejskie. MOF można podzielić na cztery podtypy: ośrodków wojewódzkich, regionalnych, subregionalnych i lokalnych [*Koncepcja Przestrzennego...*, s. 17]. Obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich tworzone są wokół wszystkich miast wojewódzkich.

ZIT to wyjście poza sztywne granice administracyjne JST i większe możliwości oddziaływania projektów unijnych, m.in. dzięki finansowaniu działań z różnych osi priorytetowych jednego lub kilku programów operacyjnych oraz łączeniu środków krajowych ze środkami UE.

2. ZIT a regionalne programy operacyjne (RPO)

W Polsce ZIT realizowane są przede wszystkim na terenie miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie. W okresie programowania 2014-2020 realizowanych jest 17 wojewódzkich ZIT. W województwie lubuskim – ze względu na brak ciągłości przestrzennej między obszarami funkcjonalnymi obu ośrodków wojewódzkich – ustanowiono odrębne ZIT dla Gorzowa Wielkopolskiego i Zielonej Góry. Z kolei w województwie kujawsko-pomorskim występuje jeden zwarty obszar funkcjonalny, w skład którego wchodzi zarówno Bydgoszcz, jak i Toruń, dlatego działa tam jeden wojewódzki ZIT obejmujący obszary funkcjonalne obu tych miast.

¹ Z dniem 1 stycznia 2013 r. nastąpiło włączenie polityki miejskiej do działu „rozwój regionalny”. Otworzyło to formalną możliwość MRR do kontynuowania prac nad Krajową Polityką Miejską, które zostały zainicjowane w 2011 r. na podstawie Planu działań Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020.

Wojewódzkie ZIT realizowane są w ramach poszczególnych RPO. Na ich realizację została zarezerwowana część rezerwy programowej w wysokości 4,5% funduszy strukturalnych [*Zasady realizacji...* 2013, s. 3], jednak warunkiem uruchomienia tej alokacji w ramach RPO było właściwe przygotowanie się do realizacji ZIT na poziomie regionalnym, zgodnie z wyznaczonymi przez MRR zasadami, oraz zaangażowanie na realizację ZIT środków z podstawowej alokacji RPO.

Podstawowym warunkiem realizacji wojewódzkich ZIT było stworzenie Strategii ZIT wojewódzkiego – strategicznego dokumentu (obejmującego miasto wojewódzkie i jego obszar funkcjonalny) wyznaczającego m.in. cele, kierunki rozwoju, najważniejsze inwestycje i zasady współpracy. Kolejnymi warunkami były m.in. utworzenie związku ZIT – zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa pomiędzy JST (w Polsce poszczególne MOF zdecydowały się na realizację ZIT na dwa sposoby: w postaci porozumień międzygminnych lub przez istniejące lub nowo powstałe stowarzyszenia), podpisanie porozumienia dotyczącego realizacji ZIT w województwie między związkiem ZIT a instytucją zarządzającą RPO (IZ RPO), przeznaczenie na realizację ZIT wojewódzkiego środków z podstawowej alokacji RPO (jako uzupełnienie środków pochodzących z rezerwy programowej), a także zaproponowanie projektów spełniających kryteria wyboru projektów ustanowione przez Komitet Monitorujący RPO. We wszystkich województwach warunki te zostały spełnione.

W RPO można znaleźć podstawowe informacje dotyczące realizacji ZIT w regionie, w tym w szczególności: wskazanie przewidywanego obszaru/obszarów realizacji ZIT, indykatywną wartość środków UE (EFRR oraz EFS) pochodzących z poszczególnych osi priorytetowych RPO lub działań/poddziałań przeznaczonych na realizację ZIT czy wskazanie zakresu zadań przekazywanych do związków ZIT.

3. Zintegrowane podejście do rozwoju terytorialnego

ZIT stanowią jedno z narzędzi realizacji zintegrowanego podejścia do rozwoju terytorialnego. Zagadnieniu temu poświęcony został osobny (czwarty) rozdział we wszystkich RPO. Składa się on z pięciu podrozdziałów²:

- 4.1. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność.
- 4.2. Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.
- 4.3. Zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT) – subregionalne.
- 4.4 Rozwiązania na rzecz przedsięwzięć międzyregionalnych i transnarodowych w ramach danego programu operacyjnego, z udziałem beneficjentów znajdujących się w co najmniej jednym innym państwie członkowskim.
- 4.5. Wkład planowanych przedsięwzięć w ramach programu w odniesieniu do strategii makroregionalnych i strategii morskich, z zastrzeżeniem potrzeb obszaru objętego programem zidentyfikowanym przez państwo członkowskie.

² Układ i tytuły poszczególnych rozdziałów we wszystkich RPO są identyczne lub bardzo zbliżone.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach wojewódzkich ZIT opisane zostały we wszystkich RPO w punkcie 4.2. Scharakteryzowano w nim m.in. to, na jakich działaniach koncentrować się będą interwencje w ramach danego wojewódzkiego ZIT, jakie postawiono cele strategiczne (często w odniesieniu do strategii rozwoju województwa) oraz informacje odnośnie do zakresu powierzenia władzom miejskim zadań związanych z realizacją programu w ramach ZIT. W punkcie tym przedstawiono również dane dotyczące finansowania wojewódzkich ZIT (zazwyczaj szacunkowe alokacje) z podziałem na wsparcie z EFRR i EFS wraz z udziałem całkowitej alokacji z danego funduszu w programie. W tab. 1 i 2 pokazano szacunkową alokację z funduszy unijnych na realizację ZIT wojewódzkiego w województwie opolskim. Analogiczne tabele dotyczące pozostałych wojewódzkich ZIT można znaleźć w poszczególnych RPO.

Tabela 1. Szacunkowa alokacja wsparcia z EFRR i EFS w województwie opolskim

Fundusz	Wsparcie z EFRR i EFS – wartości szacunkowe (euro)	Udział całkowitej alokacji z funduszu w Programie
EFRR ogółem	56 900 000,00	8,38%
EFS ogółem	14 500 000,00	5,45%
EFRR + EFS ogółem	71 400 000,00	7,56%

Źródło: RPO WO 2014-2020, s. 241.

Tabela 2. Szacunkowa alokacja finansowa na wsparcie ZIT wojewódzkiego w województwie opolskim z podziałem na priorytety inwestycyjne

Fundusz	Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (euro)
EFRR	II	3	3a	8 000 000,00
EFRR	III	4	4e	40 900 000,00
			4c	6 000 000,00
EFRR	V	6	6c	2 000 000,00
EFS	IX	10	10i	10 600 000,00
			10iv	3 900 000,00
Razem EFRR i EFS	-	-	-	71 400 000,00

Źródło: Załącznik nr 4 do RPO WO 2014-2020, s. 3.

W tab. 3 przedstawiono szacunkową alokację z EFRR i EFS na realizację poszczególnych wojewódzkich ZIT.

Jak wynika z danych tab. 3, wsparcie na realizację poszczególnych wojewódzkich ZIT jest bardzo nierównomierne – od 49,3 mln euro dla ZIT Gorzowa Wielko-

Tabela 3. Wsparcie z EFRR i EFS na realizację wojewódzkich ZIT rosnąco według wsparcia ogółem

Województwo	Wsparcie z EFRR (mln euro)	Wsparcie z EFS (mln euro)	Wsparcie ogółem (mln euro)
Lubuskie – Gorzów Wielkopolski	42,5	6,8	49,3
Lubuskie – Zielona Góra	46,8	11,5	58,3
Warmińsko-mazurskie	42,1	16,5	58,6
Opolskie	56,9	14,5	71,4
Podkarpackie	65,5	7,3	72,8
Podlaskie	67,2	8,8	76,0
Świętokrzyskie	68,6	13,8	82,4
Lubelskie	93,3	12,1	105,4
Zachodniopomorskie	97,9	11,2	109,1
Mazowieckie	142,1	23,7	165,8
Kujawsko-pomorskie	143,3	23,5	166,8
Dolnośląskie	155,9	17,0	173,0
Łódzkie	193,2	32,8	226,0
Pomorskie	193,5	65,8	259,3
Wielkopolskie	235,7	30,0	265,7
Małopolskie	362,0	74,0	436,0
Śląskie	693,1	100,0	793,1
Razem	2699,6	469,3	3169

Źródło: regionalne programy operacyjne na lata 2014-2020.

polskiego do 793,1 mln euro dla ZIT w województwie śląskim (czyli ponad 16-krotnie więcej niż dla ZIT Gorzowa Wielkopolskiego). Łącznie polskie miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne otrzymają wsparcie w wysokości 3169 mln euro na realizację swoich wojewódzkich ZIT. Na tle wszystkich województw zdecydowanie wyróżniają się dwa województwa – na realizację ZIT dla województwa małopolskiego i śląskiego zarezerwowane zostało łącznie 1229,1 mln euro, co stanowi prawie 39% wszystkich środków na realizację wojewódzkich ZIT. Różnice nie są już tak duże, jeśli weźmiemy pod uwagę liczbę ludności zamieszkującą poszczególne MOF. Dane te przedstawiono w tab. 4.

Jeśli chodzi o wsparcie z UE na osobę w poszczególnych MOF, to najniekorzystniej przedstawia się sytuacja w województwie mazowieckim (0,06 mln euro na tysiąc osób), ale należy zwrócić uwagę na zdecydowanie większą liczbę mieszkańców tego MOF w porównaniu z innymi województwami (jedynie MOF w województwie śląskim zamieszkuje niewiele mniejsza liczba mieszkańców). Z kolei największe

Tabela 4. Wsparcie z EFRR i EFS na realizację wojewódzkich ZIT rosnąco według wsparcia na 1 tys. mieszkańców MOF

Województwo	Miasto wojewódzkie	Liczba ludności MOF (tys.)	Wsparcie ogółem (mln euro)	Wsparcie na 1 tys. osób (mln euro)
Mazowieckie	Warszawa	2 787	165,8	0,06
Zachodniopomorskie	Szczecin	558	109,1	0,20
Lubelskie	Lublin	539	105,4	0,20
Dolnośląskie	Wrocław	884	173,0	0,20
Podlaskie	Białystok	387	76,0	0,20
Podkarpackie	Rzeszów	362	72,8	0,20
Kujawsko-pomorskie	Bydgoszcz, Toruń	785	166,8	0,21
Łódzkie	Łódź	1 040	226,0	0,22
Pomorskie	Gdańsk	1 103	259,3	0,24
Warmińsko-mazurskie	Olsztyn	231	58,6	0,25
Świętokrzyskie	Kielce	318	82,4	0,26
Wielkopolskie	Poznań	912	265,7	0,29
Opolskie	Opole	235	71,4	0,30
Lubuskie – Gorzów Wielkopolski	Gorzów Wielkopolski	156	49,3	0,32
Lubuskie – Zielona Góra	Zielona Góra	185	58,3	0,32
Śląskie	Katowice	2 473	793,1	0,32
Małopolskie	Kraków	1 175	436,0	0,37
Razem		14 130	3169,0	0,22

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i RPO 2014-2020.

wsparcie osiągnięte zostanie w województwach lubuskim (oba MOF), śląskim i małopolskim, nie są to jednak wartości znacznie odbiegające od pozostałych województw. Średnio w Polsce na tysiąc mieszkańców wojewódzkich MOF zostanie przekazane wsparcie w wysokości 0,22 mln euro.

4. Możliwe kierunki interwencji w ramach ZIT

W dokumencie *Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce* określone zostały możliwe kierunki interwencji. Są to:

- rozwój zrównoważonego, sprawnego transportu łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny;
- przywracanie funkcji społeczno-gospodarczych zdegradowanych obszarów miejskiego obszaru funkcjonalnego;
- poprawa stanu środowiska przyrodniczego na obszarze funkcjonalnym miasta;
- wspieranie efektywności energetycznej oraz promowanie strategii niskoemisyjnych;

- wzmacnianie rozwoju funkcji symbolicznych budujących międzynarodowy charakter i ponadregionalną rangę MOF oraz poprawa dostępu i jakości usług publicznych w całym obszarze funkcjonalnym;
- wzmacnianie badań, rozwoju technologicznego oraz innowacji.

Poszczególne związki ZIT mogły samodzielnie ustalić, jaki zakres inwestycji będzie realizowany w danym MOF, określając odpowiednie cele tematyczne i priorytety inwestycyjne. Musiały one jednak dotyczyć przynajmniej dwóch wymienionych wyżej możliwych kierunków interwencji. Wymagało to od związków ZIT uczestnictwa w projektowaniu RPO (przede wszystkim w wyznaczaniu osi priorytetowych i celów tematycznych, z którymi działania przewidywane do realizacji w ramach ZIT musiały być zgodne). Zakres inwestycji w ramach ZIT musiał być również zatwierdzony przez IZ RPO oraz odzwierciedlony w odpowiednich zapisach danego RPO.

Najwięcej związków ZIT/partnerstw ZIT będzie realizować projekty z zakresu priorytetów 4e (promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygujących). Wśród pozostałych najpopularniejszych priorytetów inwestycyjnych wymienić można priorytety:

- 3a (promowanie przedsiębiorczości, w szczególności przez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, w tym również przez inkubatory przedsiębiorczości);
- 4c (wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania OZE w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym);
- 6c (ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego);
- 6d (ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym Programu Natura 2000 oraz zielonej infrastruktury);
- 9b (wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności oraz obszarów miejskich i wiejskich).

Kierunki interwencji w ramach ZIT w pełni wpisują się w cele krajowych i unijnych dokumentów strategicznych. Również realizacja działań w ramach ZIT (odpowiednio zaprogramowanych i monitorowanych) powinna wpłynąć pozytywnie na spójność społeczną, gospodarczą i terytorialną polskich MOF.

5. Rola ZIT w rozwoju miast i realizacji polityki rozwoju

ZIT to nowe narzędzie rozwoju, stanowiące ukierunkowane wsparcie dla obszarów miejskich, pełniących kluczowe funkcje w systemie osadniczym polskich województw. Odgórne wymogi, takie jak konieczność stworzenia strategii ZIT oraz powiązanie realizacji ZIT z poszczególnymi RPO, zmusiły władze samorządowe do identyfikacji indywidualnych potrzeb obszarów miejskich (w zakresie kierunków

interwencji możliwych do realizacji w ramach ZIT) i zaplanowanie dzięki temu realizacji skuteczniejszej polityki w postaci zintegrowanego wsparcia („zaszczepienie” terytorialnego podejścia w praktyce). Przekłada się to na popularyzowanie myślenia w kategoriach obszaru miejskiego i jego otoczenia funkcjonalnego (podejście funkcjonalne), a nie obszarów administracyjnych poszczególnych gmin.

ZIT powinny się przyczynić do zwiększenia efektywności polityki rozwoju (integrowanie różnych instrumentów zarządzanych na poziomie krajowym i regionalnym, łączenie finansowania z różnych programów i osi priorytetowych, przełożenie myśli strategicznej na poziom operacyjny przez realizowane projekty). Powinny także przyczynić się do budowania wielopoziomowego systemu zarządzania oraz wzmocnienia współpracy JST w obszarach funkcjonalnych (efekty poszczególnych inwestycji w ramach ZIT dotyczyć mają całego MOF, a nie pojedynczych gmin wchodzących w jego skład).

Możliwość realizacji projektów w ramach ZIT w MOF jest uzależniona od współpracy JST miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie. Tylko efektywna współpraca JST i otwartość na wspólne przedsięwzięcia pozwolą na zrealizowanie wszystkich przewidzianych inwestycji w ramach poszczególnych ZIT oraz osiągnięcie postawionych celów, co przyczyni się niewątpliwie do zrównoważonego rozwoju i poprawy spójności przestrzennej danego MOF, jednocześnie wpływając pozytywnie na realizację polityki rozwoju regionów.

R. Tomanek wskazuje na szczególną rolę ZIT w równoważeniu rozwoju transportu przez wsparcie procesów integracji transportu na obszarach metropolitalnych na przykładzie aglomeracji górnośląskiej [Tomanek 2014, s. 354-360]. W subregionie centralnym na działania z zakresu niskoemisyjnego transportu miejskiego przeznaczono ponad 50% środków z EFRR, kładąc nacisk na integrację zbiorowego transportu miejskiego zarówno wewnątrz subregionu, jak i w powiązaniach zewnętrznych. Kluczową rolę odgrywają centra i węzły przesiadkowe, co odzwierciedlają proponowane projekty. Dotychczasowe doświadczenia JST aglomeracji górnośląskiej pokazują, że zintegrowane podejście do problemów rozwojowych MOF, np. w zakresie zrównoważonego transportu miejskiego, wymagające współpracy wielu podmiotów, jest możliwe. Realizacja ZIT (przy odpowiedniej współpracy JST) może więc się przyczynić do rzeczywistej poprawy spójności terytorialnej i podniesienia poziomu życia mieszkańców w poszczególnych MOF.

D. Baliński również wskazuje na wartość dodaną ZIT – dzięki temu instrumentowi możliwe jest realizowanie dużych i skomplikowanych inwestycji (realizowanych przy dużej liczbie beneficjentów), wsparcie może być udzielane na różnych typach obszarów, a elastyczność w zarządzaniu i wdrażaniu ZIT również zwiększa ich możliwości oddziaływania [Baliński 2015, s. 15].

Należy pamiętać, że ZIT nie są działaniem ani subpriorytetem żadnego PO, a jedynie narzędziem pozwalającym na implementację PO w sposób przekrojowy oraz na uzyskiwanie finansowania z różnych osi priorytetowych jednego lub kilku PO, co zapewnia implementację zintegrowanej strategii dla określonego terytorium.

Warto także podkreślić, że ZIT nie są jedynym możliwym instrumentem podejścia terytorialnego (choć niewątpliwie jest to narzędzie bardzo popularne w obecnym okresie programowania), a dodatkowe działania dotyczące tego samego obszaru funkcjonalnego mogą być finansowane w ramach osi priorytetowych jednego lub kilku PO nieuczestniczących w finansowaniu ZIT.

Zgodnie z założeniem, ZIT powinny się stać instrumentem realizacji strategii rozwoju województwa w aspekcie wspierania określonych w niej obszarów interwencji (w tym obszarów interwencji strategicznej państwa), a także instrumentem stworzonym dla podejścia terytorialnego do rozwoju, który może wspomóc odblokowanie niewykorzystanego potencjału na poziomie lokalnym, miejskim i regionalnym.

6. Zakończenie

Możliwość realizacji ZIT w obecnym okresie programowania to ogromna szansa, ale też wyzwanie dla władz miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych. Na podniesienie spójności funkcjonalnej wojewódzkich MOF została zarezerwowana znaczna pula środków z podstawowej alokacji RPO, a także środki z rezerwy programowej funduszy unijnych. Środki te będą mogły się przyczynić do przyspieszenia rozwoju wojewódzkich MOF, ale tylko wówczas, jeśli zostały odpowiednio zaplanowane i będą racjonalnie wykorzystane. Należy więc sprawdzić, czy możliwe kierunki interwencji w ramach ZIT są zgodne z potrzebami inwestycyjnymi wszystkich wojewódzkich MOF. Tylko wówczas umiejętnie wykorzystane ZIT przyczynią się do przyspieszenia rozwoju polskich MOF i będą mogły się stać podstawą przełamania impasu i niechęci współpracy między JST oraz tworzenia partnerstw JST, które będą kontynuować współpracę również po 2020 roku, gdy fundusze europejskie nie będą już dostępne w takiej wysokości.

Literatura

- Baliński D., 2015, *Zarządzanie Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi w Polsce*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, załącznik do Uchwały nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r., Monitor Polski z 27 kwietnia 2012.
- Regionalne programy operacyjne na lata 2014-2020.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013.
- Tomanek R., 2014, *Rola zintegrowanych inwestycji terytorialnych w równoważeniu transportu na obszarach metropolitalnych na przykładzie Aglomeracji Górnośląskiej*, Logistyka, nr 2, s. 354-360.
- Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce*, 2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.